

О. А. Бачинська

Історична географія

ІСТОРИЧНА ГЕОГРАФІЯ – галузь історико-географічних знань, що вивчає розміщення окремих об'єктів та їхніх комплексів у взаємодії з природою в різні історичні періоди. І. г. конкретизує уявлення про істор. процес і пов'язує його з певними тер. Розвивається на межі історії та географії. І. г. слід відрізнити від історії географії, що вивчає історію геогр. експедицій та геогр. думки. І. г. має такі ж осн. розділи, що й сучасна географія (фіз., екон., політ., етнічна, насел.). Різниця між ними полягає в тому, що І. г. розглядає їх стосовно певних періодів історії люд. суспільства, а також вивчає низку проблем, що мають важливе значення для розуміння істор. процесу (географія нар. рухів, розміщення культур. центрів), але не мають відношення до власне географії. Проте, єдиного розуміння предмета, напрямів дослідж. І. г. нині не існує.

Становлення І. г. відбувалося у зв'язку і під впливом розвитку істор. науки. Окремі її елементи присутні в істор.-геогр. дослідж. 14–15 ст., а початок формування як окремої дисципліни датується 15–16 ст. Однією з перших праць у галузі І. г. був атлас стародав. світу «*Parergon*», складений у 16 ст. фламанд. географом і картографом А. Ортелієм (як додаток до його атласу «*Theatrum Orbis Terrarum*»). У Рос. імперії розвиток І. г. припадає на 17 ст. і пов'яз. з дослідж. В. Татищева. У працях цього періоду висвітлювалися питання, що склали політ. географію минулого. Цей напрям домінував і у дослідж. 18–19 ст. Від кін. 19 ст. тематика публікацій з І. г. розширена за рахунок вивчення факторів соц.-екон. історії. Деякі питання І. г. України висвітлені у працях М. Надєждіна, М. Барсова, В. Бартольда, М. Максимовича, В. Антоновича, Л. Падалки, М. Грушевського, А. Яблонського. Розпочато викладання І. г. у С.-Петербур. археол. інституті (С. Середонін та О. Спицин) і Моск. університеті (М. Любавський).

У розвитку І. г. в Україні особливе місце займають 20–30-і рр. 20 ст.: група науковців ВУАН під керівництвом С. Рудницького здійснювала підготовку істор.-геогр. словника України (матеріали до нього зберігаються у рукописах). Тоді ж була опубл. одна з перших теор.-методол. праць у галузі І. г. України – стаття С. Рудницького «Про становлення історичної географії в системі сучасного землезнання» («Зап. Істор.-філол. відділу ВУАН», К., 1927, кн. 13/14), в якій проаналізовано зміни в розумінні об'єктів І. г., значення використання геогр.

інформації в сучас. істор. науці. Подальший розвиток І. г. пов'яз. із заг. піднесенням істор. науки у післявоєн. час. У працях істориків-географів центральною стала госп. проблематика, питання виникнення, етапів розвитку І. г. як науки (В. Яцунський, А. Насонов, [В. Дядиченко](#), [А. Введенський](#)). Від серед. 1960-х рр. спостерігалось пожвавлення дослідж. І. г., пов'яз. з підготовкою багатотом. істор.-краєзнав. вид. «Історія міст і сіл Української РСР». У 1970–90-х рр. проблемам І. г. України в заг.-європ. контексті приділяли увагу *К. Цілуйко*, [І. Бутич](#), [Я. Ісаєвич](#), [І. Гуржій](#), Л. Бескровний, *Ф. Шевченко*. Сучасна І. г. України вирішує завдання систем. вивчення з геогр. точки зору істор. минулого України, розробляє нові темат. напрями, зокрема історії культури, істор. етніч. географії.

Рекомендована література

1. Яцунский В. К. Историческая география: история ее возникновения и развития в XV–XVIII веках. Москва, 1955;
2. Дробижев В. З., Ковальченко И. Д., Муравьев А. В. Историческая география СССР. Москва, 1973;
3. Трубчанінов С. В. Історико-географічні дослідження. Кам'янець-Подільський, 2008;
4. Спеціальні історичні дисципліни: Довід. К., 2008.

Бібліографічний опис:

Історична географія / О. А. Бачинська // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-12780>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).